

V SLOVO VLADIMIRJU KNIFICU

Sončen jesenski dan je bil, ko smo se zbrali v Kranju, da pospremimo Vladimirja Knifica na njegovi zadnji poti. Zbrali smo se v velikem številu, ob svojcih, sorodnikih, prijateljih in znancih tudi številni sodelavci, kolegi etnologi in konservatorji iz metropole in drugih krajev Slovenije. Prišli so tudi njegovi sodelavci s terena. Varuh Oplenove hiše iz Studora v Bohinju je povedal, da so tam izobesili žalno zastavo.

Nič besed, le dolg žalni sprevod je pričeval, da se poslavljamo od človeka, ki je nekaj storil za ta prostor med gorami. Vladimirjev odhod je bil nepričakovan. Vsi smo le tesnobno obnemeli. Obnemela je njegova mala Eva v objemu obeh sestric, Maje in Pie – v objemu ob očetovi žari.

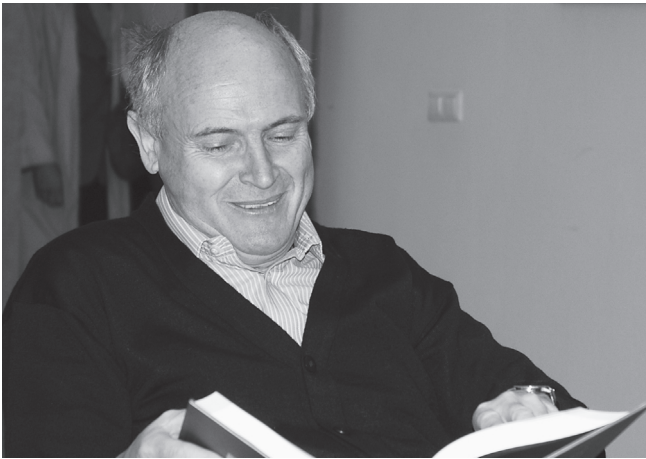
Vladimir Knific, diplomirani etnolog in umetnostni zgodovinar, se je rodil 11. 7. 1950 v Kranju. Tu je obiskoval tudi osnovno šolo in končal srednjo tehniško šolo strojne smeri. Šolanje je nadaljeval na Filozofski fakulteti v Ljubljani; za svoj prvi – A predmet je izbral etnologijo, za drugi – B predmet, pa zgodovino umetnosti. Že v času študija se je med počitnicami vključil v terensko delo restavratorske skupine Zavoda za spomeniško varstvo v Kranju. Leta 1972, ko je Gorenjski muzej v Kranju vodil veliko dokumentarno terensko delo v Podkorenu in drugih vaseh Gornjesavske doline, smo pridobili študenta Knifica, da je napravil kopije izbranih dekorativno rezljanih gankov in lin v lesenih opažih zgradb. Ob koncu leta 1973 je dobil Knific pri ZSV v Kranju tudi svojo prvo zaposlitev, delovno mesto dokumentarista. To delo je opravljal do leta 1979, ko je postal konservator etnolog ZSV v Kranju. Leta 1976 je diplomiral iz etnologije. Njegova diplomska naloga Etnologija in spomeniško varstvo je jasno nakazala smer njegovega strokovnega zanimanja in pozneje njegovega poklicnega delovanja. S svojim zavzetim in predanim strokovnim delom si je leta 2007 prislužil naziv konservatorski svetnik, leta 1999 tudi visoko strokovno – Steletovo priznanje. Med letoma 1996 in 2006 je bil vodja kranjske enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine, med letoma 1995 in 1997 predsednik Slovenskega etnološkega društva, določeno obdobje pa tudi član ekspertne skupine za nepremično kulturno dediščino pri Ministrstvu za kulturo.

Multidisciplinarno dokumentarno gradivo pri kranjskem ZSV, ki mu je bilo kot študentu zaupano v varstvo in urejanje, je bil gotovo dober uvod v njegovo poznejše samostojno konservatorsko delo. Zavod za spomeniško varstvo v Kranju je bil ustanovljen leta 1963, deset let pred Knificevim prihodom. Za spomenike kmečkega stavbarstva sta tedaj skrbela direktorica kranjskega zavoda, umetnostna zgodovinarica Olga Zupan, in ing. arh. Peter Fister, oba močni strokovni osebnosti, ki sta na tem področju ljudske kulture tudi nam etnologom odpirala nove poglede in nova izhodišča. Peter Fister je pozneje postal akademski učitelj, tudi na Oddelku za etnologijo. Olga Zupan je bila mlademu konservatorju v oporo tudi ob organizacij-

skih akcijah na terenu (na primer razglašanje spomenikov, odkupi spomeniških objektov). Arhitektonska in likovna ureditev Liznjekove hiše v Kranjski gori, hiše iz 18. stoletja, je bila v poglavitnem delo njegovih predhodnikov (1983). Z notranjo opremo ji je vdihnil živo funkcionalno vsebino Knific. Spominjam se, da je bila Liznjekova črna kuhinja brez ognjišča. Po nadrobni izmerah prostega ognjišča v črni kuhinji v Gozd Martuljku so napravili pri Liznjeku rekonstrukcijo ognjišča. Že ob urejanju hiše in pozneje mogočnega gospodarskega poslopja ob njej je zavzeto sam iskal predmete za notranjo opremo, le nekaj nepogrešljivih je vsaj za vzorec za kopije prispeval Gorenjski muzej (klop in late ob peči, zidni omarici v hiši). Liznjekov hlev je spomenik nekdanj pomembni živinorejski gospodarski dejavnosti v Gornjesavski dolini. Ob prenovi so mu v nadstropju določili tudi novo namembnost, tu so uredili prostor za druženje.

Ideja o muzejih na prostem je bila v drugi polovici 20. stoletja nekakšna stalnica, ki so jo v določenih intervalih oživljali predvsem ogroženi spomeniki na terenu in bolj kot stroka v celoti le bolj zavzeti konservatorski delavci. Knific je bil med njimi. Okrog leta 1983 je pred rušenjem rešil sitarsko hišo v Stražišču, spomenik bivalnega in delovnega okolja najrevnejšega vaškega življa, ki si je stoletja v velikem številu iskal skromnega zaslužka s tkanjem sit za svoje »prednike«, založnike, ki so ga zalagali s surovino in prodajali sitarske izdelke zelo širokemu krogu konsumentov. Leseno sitarsko zgradbo je prenesel ob graščino, na lokaliteto, kjer naj bi ob arheološkem najdišču in graščini nastajal muzej na prostem različnih časovnih, socialnih in kulturnih vsebin. V sedanjem stanju opozarja sitarska hiša v Stražišču, kako brez moči je strokovna zagnanost konservatorja, če nima širše družbene podpore in razumevanja vsaj v izvornem okolju. Podobno usodo doživlja tudi druga sitarska hiša, ki so jo prenesli na drugo načrtovano lokaliteto za gorenjski skansen, na Brdo pri Kranju. Kot konservator se je ob službenih nujnih terenskih ogledih v zvezi z izdajanjem soglasij in nadzora predelav naše stavbne dediščine vsak dan živo soočal s svojo in strokovno nemočjo pred nasilnim valom gradbeništvu, ki je rasel ne le iz novih potreb, ampak tudi iz nove miselnosti in gmotne moči in kar načrtnega odklona in gluhosti za podedovane stavbarske in ambientalne vrednote iz bližnje in bolj oddaljene preteklosti. Vladimir mi je prizadeto pripovedoval: »Rešil bom vsaj lesene zgradbe, te laže prenesemo v muzej na prostem; tudi bohinjske stanove.« Tega ni dočakal. Na svoj način je rešil le Primoževčev stan s planine Zajamniki. Ob prenovi Planšarskega muzeja v Stari Fužini smo načrtovali predstavitev notranjosti planšarskega bivališča s prenosom primerne zgradbe v muzej. Pa me obišče Vladimir in vpraša: »Ali še iščeš stan?« »Še, še,« mu pravim. Vladimir pa: »Ga imaš! Primoževčev z Zajamnikov je.« Lastniki so pri Zavodu iskali

* Anka Novak, univ. dipl. etnol. in slovenistka, muzejska svetovalka v pokoju. 1000 Ljubljana, Zaloška 10

Vladimir Knific (1950–2008).

Foto: Bernarda Jesenko Filipič, Kranj, 1. 12. 2006

soglasje za nadomestno zgradbo. Zaradi dotrajanosti starega stana z letnico iz prve polovice 19. stoletja so dobili dovoljenje za nadomestno zgradbo. Stari stan smo ob strokovni tehnični usposobljenosti in izkušnosti z Vladimirjevimi sodelovanjem leta 1990 prenesli v Planšarski muzej v Stari Fužini. Oplenova hiša, bohinjska varianta doma stegnjene oblike, združuje pod skupno streho stanovanjske in gospodarske prostore, je domnevno iz 19. stoletja. Stanovanjski del s hišo, kamro ob njej, vežo, kuhinjo z odprtim ognjiščem, kletjo in podstrešno »ispo« v funkciji shrambe najrazličnejših namembnosti je izraz bivalne kulture srednjega bohinjskega kmeta. Kuhinjo s prostim ognjiščem loči od veže le obok – šipovnik, ki usmerja odvod dima skozi vežo na odprto »ispo«. Večina razstavljenih predmetov notranje opreme, vse pohištvo, je zapuščina zadnjih lastnikov hiše, več predmetov za opremo gospodarskega dela doma pa je zbral pri vaščanih v Studoru. Hiša je bila izročena javnosti leta 1991. To »ni le muzej, je hiša dejavnosti in doživetij« vabljive lokalitete v bohinjskem turističnem središču.

V devetdeseta leta 20. stoletja segata še dve obsežni, več let trajajoči Knifičevi konservatorski akciji: ureditev Pocarjeve domačije v Zgornji Radovni (leta 1999) in ponovna ureditev starega železarskega kompleksa na Stari Savi, zametka današnjih Jesenic, ki sega globoko nazaj v 16. stoletje; dela so bila tu končana leta 2005. To je obsežen ureditveni kompleks z graščino, s cerkvijo, plavžem, »kolpernom« – skladiščem za oglje, in veliko stanovanjsko zgradbo – »kasarno«, ki je po Knifičevih besedah »najstarejši delavski stanovanjski blok« iz 18. stoletja; pripadal je jeseniški železarni. Zelo ponosen je bil na to svoje delo. V preurejeni kasarni so dobili svoje prostore jeseniški muzej, arhiv in glasbena šola. Ob otvoritvi so v kasarni odprli stalno etnološko zbirko o bivalni kulturi železarskih delavcev (avtorica Zdenka Torkar Tahir), pridobitev za muzej je bil tudi nov prostor za občasne razstave. Urejen trg ob stavbah na Stari Savi oživljajo v poletnem času filmske predstave, koncerti in druge prireditve.

Vrh Knifičevega konservatorskega dela je ureditev celotnega kompleksa Pocarjeve domačije v Zgornji Radovni, ki obsega

prtljično zidano hišo iz 18. stoletja, mogočno nadstropno deloma zidano, deloma leseno gospodarsko zgradbo, lesene svinjake, vozarnico in vodnjak. Pobudnik za ureditev domačije je bil TNP z Janezom Bizjakom na čelu, strokovno si je v tej smeri prizadeval tudi ZSV v Kranju. TNP je najprej dom najel, nato pa v celoti odkupil, Zavod za spomeniško varstvo v Kranju z Vladimirjem Knificem na čelu je prevzel strokovno konservatorsko akcijo. Pocarjevina je bila velik strokovni izziv ne le s svojo prvobitno ohranjenostjo in kompleksno arhitekturno vsebino, ampak tudi z množico ohranjenih predmetov s časovno in z mozaično vsebinsko raznolikostjo ter pričevalnostjo – od ohranjenih listin iz 17. stoletja, ki so v zvezi z domačijo, do banalnih uporabnih predmetov – npr. industrijske prehranske kulture recentnejše dobe. Pravi stres ob množici predmetov je razblinil in osmislil s prav arheološko metodo popisa najdenih predmetov na mestih, kamor so jih stanovalci v različnih časovnih obdobjih namestili ali samo odložili. Ni mi znan podoben primer v slovenski etnološki praksi. Mukotrpno delo, pri katerem je potreboval pomoč. Pomagala mu je Damjana Pečnik, umetnostna zgodovinarica, njegova sodelavka in življenjska sopotnica. V inventarno knjigo so vpisali 1.400 predmetov, dragocenih prič o zgodovini in načinu življenja in gospodarjenja na tej kmetiji v razponu različnih časovnih obdobji.¹ Ureditev in oživitve Pocarjevega doma je leta 1999 prinesla Vladimirju Knificu Steletovo priznanje. V utemeljitvi je zapisano:

»Po končani obnovitveni delih v letu 1999 sta hiša in gospodarsko poslopje zasijala v vsej svoji neokrnjeni starosti z izvirnimi zidanimi deli in večino ohranjenih lesenih delov. Ko je s sodelavci opravil sistematičen in natančen popis več kot 1.400 predmetov ter jih tudi ustrezno umestil v posamezne prostore domačije, je presešel uveljavljeno delo konservatorja« (*Varstvo spomenikov* 39). Pocarjevo domačijo je predstavil še v svojih drugih objavljenih delih. V Pocarjevi domačiji je urejena informativna postaja TNP, ki je leta 2006 za ureditev domačije prejela prestižno nagrado Europa nostra.

Vladimir Knific je bil terenski delavec. V svoje delovno poročilo za leto 1998 je zapisal, da je bil tega leta 157 dni na terenu, leto poprej pa 162. Iz obdobja najinega kolegialnega sodelovanja se spominjam, da nikoli nismo bili preveč daleč na terenu, da bi ne bili ob uri, ko je bilo treba po otroke v vrtec, že v Kranju. Pa vendar je zapustil za seboj dovolj obsežno bibliografijo objavljenih del. Objavljal je zlasti v *Varstvu spomenikov*, s svojimi prispevki je sodeloval na strokovnih posvetovanjih, pri strokovnih in lokalnih zbornikih in tudi z drobnimi samostojnimi publikacijami. Poleg predstavitev Pocarjeve domačije še zlasti omenjam njegovo študijo o kozolcih: Kozolci na desnem bregu Save v občini Kranj, *Kranjski zbornik*, v Kranju 1995, in zgodovinsko, urbanistično in stavbno predstavitev domače vasi Primskovo – Stavbni razvoj Primskovega pri Kranju, *Kranjski zbornik*, 2005. Raziskovalec gorenjskega ljudskega stavbarstva bo našel dragocene podatke tudi v njegovih rokopisnih konservatorskih poročilih.

¹ Vladimir Knific, Inventarni popis predmetov v stavbi Zgornja Radovna 25, *Etnolog* 5, LVI (1995).